

Podmínky použití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: Černá pole

Autor: Josef Merhaut

Vydavatel: Tiskem a nákladem J. Otty

Vydáváno v letech: 1897

Stránky: 225 - 250

Otrávená krev.

Jan Klíč, podle svých navštívenek „majitel domu a zámečnického závodu“, vyšel z Německého domu. Vyšel sám, do červnové noci. Noc byla teplá, tichá a jasná. Teplá byla ta noc, ale Klíčova hlava, rozpálená pobytem ve vzácné společnosti, v uzavřené místnosti a při sklenicích těžkého švehatského piva, zabohrála se do ní s náruživostí unaveného člověka, který lehá do studených peřin.

Horko mu bylo tam uvnitř, horko k zadušení. Krev se mu valila do hlavy. Cítil, jak mu hřeje v čele, jak mu rozpaluje uši, jak mdloubou se mu oči přivírají. Vytrval přece do konce schůze. Předčasný jeho odchod byl by mohl působit demonstrativně, jako vzdor, jako odpor proti tomu, o čem se mluvilo a co bylo usnášeno. A on, zámečnický mistr Jan Klíč, všecko na světě by dovedl, jenom ne demonstrovat! Demonstrovat v takové vzácné společnosti vzdělaných, slovných a vtipných mužů!

Poslouchal jejich řeči zbožně a uctivě. Poslouchal a neposlouchal. Oči na ně upíral, rukama hnul, když tleskali jiní, ústa stáhl k úsměvu, když sousedé se smáli svým tvrdým, úporným způsobem při jedovatých poznámkách německých řečníků. Všechno dělal, co dělali jiní, se vším souhlasil, ruku zdvihal, když se hlasovalo, a dutě něco zahučel, když řeči byly provázeny projevy souhlasu a pochvaly. Ale v jeho srdci a v jeho hlavě bylo neživo. Z jeho mozku jakoby v tu chvíli byla vytekla všecka měkká massa, která přijímá jako vosk otisky vnějších dojmův. Slova řečníků tam nezapadala. I když některý ostřejší výraz přece se tam provrtal, odrazil se tvrdě jako pružná kulička od zatvrdlého bláta. Klíč seděl na své židli vzpřímen, ruce maje otevřenými dlaněma položeny na obou stehnech. Při tom dost silně pil, sáhaje často, stále vzpřímen, na stůl po sklenici. Tu vždycky chvíli ruku na uchu přidržel, rozhlédl se po shromáždění, přejel očima řečníka a potom rychle, jakoby tajně hřešil, trhl sklenici k ústům. Vлил do sebe kvapně několik hltův a potom zase tiše, ztrnulý ve svém vzpřímení, sklenici stavěl na stůl. Oči ho silně pálily a plno drobných mušek, škaredých, míhavých mušek třepalo se mu před nima v horkém vzduchu spolkového sálu. Tak se mu stále do čela krev prudce rozlévala. V některých

chvilkách, jak ucítil mocné zabuchání srdce a hned potom horké proudění krve do hlavy, měl ve svém tupém zamyšlení takový podivný, zrovna šílený pocit. Připadalo mu, jakoby v ňadrech měl celý parní stroj, který ve svých pravidelných dutých úderech — zcela zřetelně je slyšel, stále je slyšel! — tlačí čerpadlem ze srdce krev do rozpálené hlavy. Chvilími se mu před očima zcela zamlžilo. V takových záchvatech mdloby Klíč prudce sebou pohnul na židli, chvatně rukou zajel k čelu a několikrát je přetřel. I z hrdla vytlačil smáčknutý zvuk, boje se, aby to nebyl nával vražedný, chtěje sám sebe slyšeti a chtěje se přesvědčovat, že žije.

* * *

V takových tělesných obtížích Jan Klíč dovedl přece ve schůzi vytrvat až do konce. Musil, musil! Byl tu jen divákem v komedii — ale před koncem představení odejít, bylo by znamenalo urážku hercův. A to byli pánové, které Klíč — tak byl přesvědčen — rozhněvat si nesměl. Přijali ho do své společnosti, zvali ho do svých schůzí, žádali ho o podpisy na svoje provolání. Lichotilo mu toto domnělé povyšování, toto otiskování jeho jména v novinách a na nárožních plakátech.

*

Živnosti jeho při tom se dobře vedlo. Dostával obecní práce, dostával jejich protekcí i jiné dodávky. Bohatl a koupil si dům. Zbohatl ze svého přičinění. Svýma tvrdýma rukama uhnětl si ten kus lepšího chleba, který teď jedl. Ale měkký a neenergický, jaký byl, nikdy nebyl dost hrdý na svoji práci. Všecko svoje štěstí odvozoval od té společnosti, ke které se přidal, která se ho ujala a která mu vysekala dle jeho mínění svoji přízní žlab dobrého bydla. Svůj jsa a řídě se svým rozumem jenom ve své dílně a ve své práci, podléhal celým způsobem svého života jenom vlivu této společnosti.

* * *

Když byl konec schůze, Klíč první vyrazil z Německého domu. Utekl rychle sám, nepozorovaně a nenápadně v té směsi vztyčených postav, která při ukončení schůze změnila klidnou a urovanou podobu sálu. Chtěl jít sám. Utíkal společnosti, v jejíž středu seděl přikován, otrocky podléhaje každému mrknutí jejích otrokářův. Utíkal z ní dnes, protože do jeho srdce po celý ten večer vtírala se výčitka, proč sem šel, proč tu prodlévá a proč neprchá z této dusné, ohnivé peci. Ještě nikdy necítil tolik a tak trapně jako dnes, že je tu mezi

cizími, že sem neměl chodit, že tady dnes není pro něho místa.

Doma měl být, doma, u svého Otónka! A to bylo podivné: jak toužil po tomto svém nemocném dítěti, neurčitě se hýbala zároveň na dně jeho srdce jakási kalná usedlina odporu proti společnosti, která seděla kolem něho. Nebylo to ještě celé její bahno, jehož zápach vnikal do jeho duše, ale bylo to páchnutí vody zamíchané od bahnitého dna. Myslil dnes stále na své nemocné dítě, na jeho vlhké peřinky, na bábu, která dnes z venkova přijela vystřídat unavenou matku u jeho lůžka. Ta bába! ta bába! ta jeho stará, tuhá, svráskovatělá matka! Dlouhá léta jí neviděl, té svojí matky, která někde na dalekém venkově snila a sousedům vypravovala o bohatém svém brněnském synovi. Ob čas posílal jí groš na uhájení tvrdého života, dvě tři řádky, suché a mrtvé, jí k tomu připsal . . . ale nikdy jí k sobě nezval a nikdy za ní nejezdil. Teď se sám sebe marně ptal, proč. Nehodila se mu tak nějak do jeho povýšenosti, k jeho domu, k ženě jeho, čistokrevné Brněnce, a ke společnosti, ke které se vyšinul. Přímo si to ovšem nikdy neřekl a přímo na to nikdy nepomyslel, že by se za ni styděl. Nebyl tak utvrdlý, nebyl tak otrkaný a nebyl tak zlý, aby si to dovedl přímo říci. Ale „takové nějaké to

bylo“, a ve své dobrácké poddajnosti, ve své myšlénkové pohodlnosti jednal tak, jak se mu to samo podávalo, bez přesvědčení a nestaraje se o hodnotu svého jednání. Ale měl také svoje chvíle výčitek, ve kterých cítil, že chování jeho ke staré matce je nepěkné. Stávalo se mu to nejvíce, když někdy večer, po práci, usedl doma s rodinou ke stolu a večeřel. Bylo jim veselo, dobře jim bylo. Jedli dobrá, sytá jídla a pili plzeňské. Rozžali si lampu, okna si nechali otevřena a spokojeně si hověli. Bývalo někdy v tom koutě města tak ticho, že zvon blízkého kostela zcela zřetelně bylo slyšet hlaholit klekání. V ruchu města, v divokém shonu města jen zřídka kdy jasně a nerušeně zaslechl tuto hudbu zvonův. A to mu vždycky, jakoby těmi zvony vyburcována, vyplula do myšlének vzpomínka na domov. Na vesnici si vzpomněl, na matku, která ho za takových večerů na klíně chovala, za takových červených večerů, když zvonilo klekání a vozy daleko hrčely, a mezi diskantovou píseň večerního zvonu práskaly biče hladových oráčů. Ta vzpomínka mu vždycky u srdce zapíchla. Sousto, které měl v ústech, zastavilo se u jícna a nechtělo dál. Nějaký protitlak, podivná jakási těžkost vystupovala mu ze sevřeného nitra a vytlačovala mu sousto z úst.

Tu se stávalo, že Klíč po večeři odešel zaražen ke svému stolku. Vyplnil poštovní poukázku adressedou své venkovské matky a ráno sám, potají, aby to žena nevěděla, poslal jí desítku.

* * *

A konečně přece pro matku psal. O návštěvu ji prosil, upřímnými slovy prosil. K vůli svému nemocnému dítěti. Ach, jakého Lazara to měl ubohý otec Jan Klíč! Teklo z několika otevřených ran jeho milé dítě, Otónek, miláček. Rozumu bylo přebystřého . . . tak na to v tuto chvíli na všecko myslil . . . to jeho dítě osmileté — ale jaký mrzáček, jaký žebráček tělem! Dlouhou nemocí chlapec byl zlý, netrpělivý a protivný všem cizím posluhovačkám. Sekýroval je, tloukl je svojí berličkou, jak na ně mohl dosáhnout, i nůž jednou po služce hodil — takové chromé hříbátko, rozmazlené pro svoji ustavičnou churavost a nevyčválané!

Kdo ho měl opatrovat, když i matka už dlouhou jeho nemocí byla zmrzelá, unavena a lhostejna? Nějaké duše dobré tu bylo třeba. Bytosti s rodinným, pokrevným, nefalšovaným citem. Opatrovnice ne pro výdělek, ne za plat, ale s rukama zjemnělýma účastí s tímto rodinným neštěstím.

Vzpomněl si na svoji matku. Přemohl všechny staré svoje námitky a po dlouhých letech pro ni psal. I ženě jeho konečně přišla vhod, že zbaví se stálého dohledu i pohledu na nemocné dítě. Neboť ona nebyla z těch matek, které ve své houževnaté trpělivosti, ve svém vnořování se do bolestí dětí rovnají se světicím, líbajícím otevřené rány svých dětí s větší náruživostí než kvetoucí jejich hlavičky.

* * *

Matka dnes ráno přijela. Privítal ji jako rozumný, vyspělý, čtyřicetipětiletý syn. Nic zaměklého a plačtivě dojemného nebylo v jejich vzájemném setkání. Odvykli si. Oba jakoby pocítovali v tu chvíli, že nesvedla je čistá potřeba srdce, ale jakási železná nutnost, která ukazovala, že se oba navzájem potřebují.

Klíč celý den cítil na sobě tíhu této nepřímnosti. A když večer, svými závazky nutkán, šel do schůze, šel nerad. Jakoby měl nohy spřerázeny dovlekl se tam, říká si stále cestou: „Dnes nechod! Dnes bys tam neměl chodit!“ I jakýsi fysický strach dnes na něho doléhal, jakýsi nemocný, olověně těžký strach před tělesným úrazem. Byl člověk menší postavy, zavalitý, tlustého, silného krku a s tuří masatou

šíjí. Měl silné návaly krve ke hlavě a někdy mu srdce několikrát po sobě tak silně zabuchalo, že míval pocit, jakoby krev z něho valem přetékala a valila se mu do hrdla. Měl strach z mrtvice, kterou ho strašili vážně lékaři a v žertu kamarádi z hospody.

Dnes mu k těm tělesným obtížím ještě přistoupila matenice hořkých myšlének. Viděl stále lesklé, veliké, modré, studené oči své matky, když uvedl ji ke svému nemocnému dítěti. Ukazoval jí jeho rány . . . a ona ticha, vážně zamýšlena jen hlavou kývala, ruce majíc sepjaty jako k modlitbě . . . a nic neříkala, jen když nová rána se jí ukázala, mezi rty zapískala, vzduch do sebe táhnouc, jakoby sama cítila velikou bolest, a dodávala:

„Á jé!“

Dodávala to v jakémisi nelibém, hořkém, truchlivém podivení, ve kterém bylo plno skrytého vyčítání. A když po té prohlídce zmrzačeného dětského těla stanuli oba ve vedlejším pokoji, proti sobě, truchlivě zaraženi ošklivostí toho pohledu, Klíč zvedl náhle oči na svoji matku, svoje zčervenalé, plaché oči. V jejích studených očích bylo plno nedůvěry, žalostného překvapení a výčitek.

„Ja, ja!“ říkala, „to je otrávená krív! to je jed! S tím se děcko narodí. To přende

s krvjó . . . Kde se to jenom vzalo ! V naší ro-
dině to nikdá nebévalo . . .“

To mu řekla a to se mu zažralo do hlavy.
To a ještě něco. Když večer odcházel do schůze,
vyšla za ním přede dvěře a řekla mu velmi
rozhodně :

„Poslóché, synáčku, já tady nezůstanu. To
pro mne není. Vy jste velicí páni. Všecko tady
máte nóbl a všecko německy . . . To pro mne
není. Já tu chodím jako hluchá a slepá . . .“

Vymlouval jí to a umínil si, až přijde ze
schůze domů, že ji poprosí, aby neodcházela.
Snad to byla jen okamžitá umíněnost staré
ženy, snad vzdor proto, že nebyla jeho paní
jak náleží uvítána. Ta ji totiž přijala nuceně,
ohrnujíc nos, trochu milostivě se usmívajíc a
nedávajíc se od ní ani políbit. Mluvila stále
německy, na služebnou, na děti i na Klíče.
A jenom na bábu, mezi tím, jako mimochodem,
s patrnou nechutí, hořce a loudavě, promluvila
chvillemi brněnskou češtinou, protivně soukanou
s onou koketní lhostejností lidí, kteří sice česky
umějí, ale neradi mluví a pravidelně jazyk mají
na němčinu navyklý. Jeho samého mrazilo, když
slyšel toto ponižující, tahané, neuctivé a ne-
upřímné oslovování své matky. A najednou, jak
teď ve schůzi na to vše myslil, lítost vyrývala
si pěšinku do jeho srdce. Pěšinka rostla a už

se tam po ní táhla i jakási nechut k životu, který žil. Tak se díval zpět, kde se setkal na cestách světem s upřímností nežli kdysi na klíně této matky, která stála nad hrobem, a nežli v příchylnosti svého dítěte, které usýchalo a uvadalo . . . otráveno ve své životní míze? Co jeho žena, co jeho žena! — —

* * *

Když dnes přišel do této společnosti, všichni se ptali na ni. Dnes ptali se na ni, kdy nerad na ni vzpomínal, kdy jí musil zazlívát její nepěkné chování. Bylo mu to nemilé. Protivilo se mu, když mezi soukromou rozpravou o volbách do obchodní komory někdo u stolu prohodil:

„Na, Klíč přece bude kandidovat!“ Zdráhal se a bez účasti činil svoje námitky.

„Na, ty třeba nechceš, ale tvoje paní bude chtít! Musíš!“ prohodil někdo jiný.

Musíš! Znělo to potupně a dráždilo jeho rozpálenou hlavu. Co mu to říkají! Proč se všichni na ni vyptávají! Proč všude jenom ona, jenom ona . . . a proč ne také on?! Napil se silně a když páni na tribuně zahájili svoje řeči, seděl vzpřímen, uctivě, ale v jakémsi trpkém vzdoru proti svému okolí.

* * *
*
*

Jak byl rád, když bylo po všem! Vyrazil z Německého domu do teplé noci. Na restaurační verandě ještě bylo hlučno. Dvě elektrické lampy vylévaly modravé mléko svého světla na šedý písek cesty i na zelené chumáče křův u nich. Když Klíč z parku vyšel na dláždění Lažanského náměstí, před očima se mu náhle začernalo. Přetřel si oči, boje se náhlé mdloby. Ale potom dojem náhlé temnoty silně tiskl ho do spánek. Naproti přes náměstí, nad zahradní zdi temně zvedala se svatojakubská věž, temná v temnu, šedajíc se jen na hranách vyložených světlejším kamenem a na cifernících špinavě bílých. Černý její prst táhl se k nebi, a jeho hrot neurčitě se ztrácel v rozmazané modrošedi oblohy a tmy. Klíč šel rovnou přes náměstí proti věži. Její tmavá mohutnost tlačila ho do čela. Celou jeho bytostí zachvívalo mrazení dozlobenosti, nespokojenosti a trpkého vzdorování. Ano, nebyl spokojen sám sebou! Nebyl spokojen událostmi dnešního dne — a snad i celého svého života. Tak to na něho nějak sedlo. Právě dnes to na něho sedlo. Synáčka přece měl nemocného už tak dlouho, tak žalostně dlouho. I ženě už zvyk' i této společnosti... a přece to na něho tak najednou padlo.

Z očí jeho matky to na něho padlo. Z těch studených, vyčítavých, vyčítavě udivených očí

jeho matky. Stále se před ním vzněcovaly, ze tmy se na něho dívaly i ze světla, ty chladné, porcelánově lesklé, vybledlé, modré oči.

Otrávená krev! Jeho dítě umírá otrávenou krví. Nikdy u nich v rodině to nebylo . . . je to první případ. A ten zanesl do zdravého pokolení on . . . to hnijící maso je z jeho krve, z jeho hříšné, zkažené krve . . . z těchto otevřených ran jeho zmrzačeného dítěte teče hnis jeho hříchů . . .

Schlíplý, těžkou vinou stížený obrátil se do Solní ulice. Jeden poklesek jeho chlapeckého mládí vtiskl se mu do paměti — poprvé se tam hnál od dlouhých let, poprvé v jeho několikaletém manželství. Jeho jednoduchý mozek na jedinou vybavoval všecko, co o takových nemocech kdy slýchal . . . a hlava mu padala k prsům níž u vědomí, že toto jeho dítě se mučí a usýchá jeho škaredou vinou.

On tedy vštěpoval na zdravý peň rodinného stromu poprvé tuto haluz s otrávenou mízou, on, ničema, darebák a zatracený otrok svých náruživostí!

* * *

Na rohu Solní ulice, v pootevřeném nízkém okně rozkřičeného domu zamihla se mu bílá ženská postava. Klíč šel zvolna kolem, ruce maje

složeny vzadu na kříži a hlavu schýlenou. Když zaslechl v okně šramot, zrychlil kroky a silně si odplivl. Takový hnus najednou hromadil se mu v ústech, takový hnus vylíval se do jeho duše i mozku. Dráždilo to jeho roztrpčení. Spustil ruce podle těla, sevřel je v pěsti a pak jimi několikrátě hodně zacukal. Byl by rád někoho stloukl! Byl by rád rozmlátil celý svět!

„Na, Klitsch! Co tak utíkáš, starý blázne!“

Někdo na něho zavolal německy. Slyšel za sebou kvapné kroky asi dvou lidí. Nerad se obrátil. Kožešník Kocaba, jeho soused, utíkal za ním. Byl také ve schůzi.

„Proč jsi nepočkal? Letím za tebou jako blázen!“

Klíč se zastavil. Ruce stále držel na zádech a bez účasti, nevrle, studeně čekal. Když Kocaba se svým průvodčím k němu došli, Klíč lehko nadzdvihl klobouk a řekl:

„Hab' die Ehre, Herr Dokt'r.“

S Kocabou šel ze schůze advokát Weisgärber, jeden z motorů toho velikého fabrického závodu, v němž se v Brně vyrábí umělé němectví. Bydlil teď v létě s rodinou ve ville v Pisárkách a šel domů Starým Brnem, kde Klíč i Kocaba měli svoje usedlosti.

Šli Solní ulicí k Besednímu domu. Bledě-zelené světlo nové Národní kavárny mírně a

splývavě řadou velikých oken tisklo se do teplé tmy. Nekřičelo a nevolalo, ale klidné, jako v usnání, bylo vmalováno do obdélníků okeních skel.

„A, Češi jsou ještě vzhůru!“ poznamenal německy, pohrdlivě se usmívaje, doktor Weisgärber.

„Ti chlapi si to vyparádili,“ zasmál se Kocaba.

„Odtud budou podnikat výpravy na počestění Brna,“ dodal ještě jízlivě advokát.

Kocaba zahučel basovým svým smíchem. Klíč jen kysele se usmál a hlavou zakýval. Byl zvyklý těmto vtipům. Dost se jim nasmával. Ale dnes zajížděly mu do masa jako tupé a zubaté nože. Krev po tom říznutí nevyskočí, ale rozdrážděná a rozpálená kůže svrbí a rozněcuje se ke vzdoru. Odporné mu to bylo všecko, odporné — ne jen lhostejné! Ne bolest, ale podrážděnost, zlost to byla, ošklivost jakási, co jako špinavá, horká voda rozlévala se mu po celé bytosti.

Kocaba s doktorem bavili se dále tímto způsobem. Klíč šel podle nich mlčky, zapadá vaje stále hloub do svých myšlének.

„Co pak je panu Klíčovi, že je takový smutný?“ obrátil se k němu najednou advokát polokamarádkým, polopanským tónem, s oním

zabarvením hlasu, které chce osloveného přitáhnout, ale zároveň dává cítit povýšenost, která ho snižuje.

„A nic, pane doktore! Hlava mě bolí!“

„Má doma zármutek,“ dodával Kocaba, „dítě má nemocné! Uf! nepěkně nemocné.“ A Kocaba vypravoval doktorovi, co je.

„A, das is' fatal!“ poznamenal advokát. „Ale to je něco dědičného. To bývá dědičné.“

„U nás v rodině nikdo tak nikdá nestonal,“ řekl Klíč omlouvavě, a rychle, pátravě zvedl oči ke tváři doktorově.

„No, možná. Ale to přeskočí třeba až na třetí koleno. To bývá všelijak! To je fatální...“ dodal doktor.

Potom chvíli šli mlčky.

„Ale co mě napadá,“ vyrazil za chvíli advokát, „znal jsem rodinu vaší milostivé... Její malý bratr také měl takovou nemoc, také tak umřel... Ano, jistě... dobře se pamatuju! To je dědičné! To je fatální! Za to nikdo nemůže!“

Klíč zvedl prudce hlavu. Oči silně otevřel a zabořil se pohledem do tmy před sebou. Šli Pekařskou ulicí. Na pravo visela, jako zavěšena na modrošedém nebi, ohromná silhouetta Špilberku. Klíč těžko se obrátil v tu stranu a hlasitě si vydechl. Oči svoje zvedl výš, do tmy prostoru

a pohledem se zachytil na nejvyšší, v temnotě dohledný bod Špilberku. Cítil, že i oči má najednou lehké, oči, které posud těžce od země obracel.

Bylo to tedy v její rodině, ona to přinesla, jeho žena . . . a on nebyl vinen! Nic nebyl jeho poklesek, malicherný, jak teď najednou se mu zdál, bláhový, každodenní poklesek jeho mladých let . . . Je důkaz, že to bylo v rodině druhé!

Advokát po chvíli odbočoval na levo. Loučil se s oběma živnostníky.

„Nechám milostpaní ruku líbat,“ pravil obrácen ke Klíčovi. „A aby v neděli jistě přišla do zábavy! Ano! Že já jí to vzkazuju!“

Klíč se z povinnosti usmál. Chtěl něco říci, ale ústa měl najednou plna nechutných a hořkých slin. Těžce je spolkl a palčivá lítost zaštipala mu v hrdle.

Když doktor odešel, Kocaba obrátil se ke Klíčovi:

„Přijdeš v neděli?“

„Sotva. Nerad bych! Víš, to dítě . . .“

„Ale přijdeš. Tvá paní bude chtít, abyste šli. Doktor ji tolik zve!“

Klíč nic neřikal. Když potom i Kocaba ho opustil, zmírnil ještě kroky. Klobouk sňal s hlavy, šátkem si spoceně čelo utíral a okamžik

v jakémsi neodbytném zamyšlení i na ústech přidržel. Pak zahryzl lehce zuby do spodního rtu . . . a bolestně i vztekle, zoufale i proklínavě vyskočilo mu z úst: „K sakru!“

* * *

„Musíš! Však ty přijdeš! Tvá paní to bude chtít! Doktor ji zval!“ Všichni na něho tak hučeli. Všichni to viděli, jak jí podléhal, všichni tak o tom mluvili, jakoby se to rozumělo samo sebou. Jejím otrokem byl. Celý svůj život obrátil a utvořil podle ní. Kam chtěla, tam šel, a co řekla, na tom stál. Rodina jeho byla její rodina . . . jeho dům je její dům . . . jeho živnost byla její živnost . . . a on v tom ve všem byl jen tovaryšem, který měl tvrdé ruce, tvrdé ruce, a těch jediných je pánem! A když ji do společnosti ved', kam ona chtěla, fintila se a v zrcadle otáčela, na všechny se smála a jeho si nevšímala a nejvíce s tím doktorem Weisgärbrem se vodila, nejvíce s ním!

A tato žena, které se poddával, které nádeničil, které podlízal a uhýbal — ta to byla co mu přinesla do rodiny otrávenou krev! To bylo její věno, celé věno této Brněnky z úřednické rodiny, nafouklé, rozmazlené a hrdopysné!

* * *

Byl už u svého domu. Strčil klíč do zámku a otočil. Pak ještě odstoupil od vrat do prostřed ulice. Ukazováčkem a palcem pravé ruky jezdil si po strništi obou holených tváří a díval se nahoru do oken svého bytu. Ve dvou oknech bylo mdlé, načervenalé světlo stažené lampy. Tam ležel Otónek. Tam byla s ním bába . . . jeho matka!

Když Klíč potom zavřel za sebou domovní vrata a opatrně se táhl úzkým průjezdem, noční klid jeho domu konejšil jeho pobouření. Tichounce, tak tichounce spal jeho milý dům, výtěžek jeho sedřených rukou, starostí a lopoty. Tak dobře v něm bylo, tak sladko v něm mohlo být . . . kdyby nebylo toho neštěstí . . . kdyby nebylo té zkažené krve!

Prošel kuchyní a vstoupil do ložnice. Natažené koberce tlumily jeho kroky. Ticho tu bylo. Jen hodiny tikaly. A jak vstupoval, kanárek něco ze sna zalkal. Jeho žena spala, tvrdo spala, spokojeně spala. Svlékaje si kabát, stanul u její postele. Její bledý, křídově bílý obličej protlačoval se tmou do jeho očí. Byla tak bleďa, tak bílá. Snad sama byla nemocna, sama v sobě měla zárodek předčasné smrti, bez vlastní viny, nešťastně splozena. A tato neurčitá běl, která z jejího spícího obličejě tiskla se mu do očí, chvilkové, slaboučké jasno přinesla do jeho

tmavých myšlének. Vždyť byla sama chudák veliký! Vždyť sama snad trpěla za cizí hříchy! Proč by svaloval vinu na ni, proč na ni! A líto bylo mu jí najednou, tak upřímně líto.

Sklonil se k ní a spící zvolna jí sáhl na čelo. Zachvěla se, trhla sebou, oči převrátila a prudce, zlostně obrátila se na druhou stranu. „A nechte mě spát,“ zahučela, „už toho mám všeho dost. Ať bába hlídá!“

Zlost, omrzelost a vztek zasyčel z jejích rozespalých slov.

Bílé rozjasnění zašlo. Tmavá, černá byla noc a v ní před Klíčem zase vystupovala žena jeho, jako chvíli před tím, tmavá, nedobrá a obtížená vinou.

Svlečený kabát položil na židli a jaksi zavile, nemaje snahy, aby kroky jeho na kobercích se zdusily, vyšel z ložnice. Přešel vedlejším pokojem a stanul u dveří, za nimiž ležel nemocný jeho syn. Sáhl na kliku. Ruka se mu chvěla. Celá jeho bytost najednou se ztišila, mírnila a v sebe hroutila. Pootevřel, nahlédl a poslouchal. Ticho. Vešel a zavřel. Nemocný spal. Křiklavě bílý, vyhublý, svraštělý jeho obličej byl jasný a klidný. Vedle seděla bába, opřena o lenoch tvrdé židle, a spala. Její ústa byla otevřena. Několik zbytků žlutých zubů nepěkně vynikalo z pod sestárých rtů.

Klíč sáhl jí na rameno. Prohlédla a jakoby se rychle upamatovala na zanedbanou svoji povinnost, řekla: „Dítě usnulo. A ešče spí. Tak jsem taky začala dřímat.“

„Lehněte si, maminko. Teď už si můžete lehnout.“

„Ale proč! Šak já se takhle vyspím taky dost.“

„Co jste dělali celý večer?“ ptal se Klíč vlídně.

„Ach, Bože, synáčku, ani bys neřek', jak nám dobře bylo! Už jsme spolu dočista kamarádi, dočista kamarádi my dva, Otónek a já. Pohádky jsem mu vypravovala a on byl tak rád chudáček malý, kůřička moje nebohá. Moravsky pohádky jsem mu vypravovala a on všecko rozuměl . . . on umí ai moravsky mluvit, to jsem nevěděla.“

A nemocné dítě najednou otevřelo oči. Usmálo se na Klíče. Kůže kolem úst stařecky se mu stáhla . . . byl to úsměv nemilý, smutný a bolestný pro toho, kdo ho viděl. Klíč klekl k postýlce a vzal chlapcovu hlavu do svých rukou. Otónek oči obrátil a ve světnici pátral.

„Wo ist die Grossmutter?“ ptal se a spatřiv ji rychle dodal česky: „Tatínku, já mám bábu rád, babička je moje.“

Veliké, černé oči nemocného dítěte něžně a

oddaně zahořely. Suchá jeho ručička vztáhla se po staré ženě a ovinula se kolem jejího krku.

„Tatínku, bába je hodná!“ smál se chlapec, „bábu a tatínka mám rád . . .“

Klíčovi se zamžilo v očích. Sladké teplo rozlilo se mu v žilách. Do očí mu zajely slzy. A najednou tekly mu plným proudem, dlouho zadržované, horké a upřímné.

Líbal svoje dítě a líbal ruce své matky, ty kostnaté, suché, žilnaté ruce, s prsty zchromlými těžkou prací a bezútěšným stářím . . .

„Tatínku!“ Slyšel to poprvé od svého dítěte, vychovávaného matkou v řeči jiné, slyšel to poprvé v jazyku své staré matky, v jazyku odkázaném z jeho bytu do kuchyně, mezi služebné a žebráky, kteří prosili u dveří o sousto chleba . . .

* * *

Otónek potom ještě usnul, ale Klíč z pokoje neodcházel. Seděl dlouho, dlouho do noci u lože nemocného se svojí matkou a potichu s ní rozprávěl. Jeho srdce se otevřelo a stará přichylnost dítěte k matce vracela se tam plnými dveřmi. I přichylnost k domovu se v něm ozývala a Klíč vyptával se na všecky podrobnosti z podoby i života rodné své vesnice. Všecko ho najednou zajímalo, všecko vynořovalo se v jeho

duši v milých, světlých barvách, všecko bylo drahé, teplé a zdravé. A zde leželo jeho dítě, neživé a nemrtvé, nezdravé, nevzhledné a bezbarvé, otrávené zkaženou krví městského pokolení!

* * *

S hořkou nechutí Klíč ráno sedal k snídání se svojí ženou. Bábě nenachystala ke společnému stolu. Zanesli jí kávu do pokojíku Otónkova.

Klíč mlčel, ale mračna, která se třela v jeho duši, schylovala se k průtrži. Zamračený a nemluvný seděl, srkaje kávu. Díval se před sebe nevrle. Oči jeho padly na hrníček, z něhož pil, na hrníček z bílého porcelánu a se zlatým nápisem: Johann Klitsch.

Všecko ho dráždilo. I tento nápis, i chladná brněnská němčina jeho paní i pokřikování na služebnou. Vstal od stolu a chtěl jít do dílny.

„Na, co se dělá?“ zakřikla na něho žertovně paní Klíčová jako na chlapečka. Měla ho naučeného, že ji poslušně políbil, kdykoliv odcházel. Klíč ještě poslechl a chladně ji políbil.

„Ale neměl bys jít, Klitsch,“ říkala paní, „víš, dnes je čtvrtek. Přejde doktor.“

Dnes očekávali návštěvu lékaře Klíč sedl si ke svému stolku a něco zapisoval do knihy. Paní Klíčová se strojila, Šněrovačku zatahovala,

elegantní župánek brala a vlasy si páčila. Držíc si rozpálené želízko na zatočeném praménku vlasů u čela, přistoupila ke svému muži a říkala mu:

„Poslyš, Klitsch! Řekni mamince, aby šla do kuchyně!“

„A proč?“

„Do pokojíčka přijde doktor. Nemůžeme mu ji přece představit jako naši příbuznou . . . V takovém šatě . . .“

Klíč zvedl oči z knihy a přešel jejich pohledem chladně celou její postavu, chlipně pružnou a naporáděnou jako k dostaveníčku.

„To by bylo hezké,“ řekl, „maminka ostane, kde je.“

„To bych se na to podívala!“

Klíč dále v knize počítal a nevšímal si jí.

Najednou matka stála u jeho stolu. Oči měla studem a bolestí nejisté.

„Tak já idu pryč . . .!“

„Co pak, maminko?“

„Vyháníte mě do kuchyně, že přijde doktor. Nevěsta mě poslala pryč. Stydíte se za mne . . .“

• A tak já odejdu domů . . .“

Ruce držela na prsou sepjaté, oddané a odevzdané. Ale ty ruce se jí třásly, ústy jí něco cukalo a slzy tekly jí po tváři.

Klíč vyskočil se židle. Byl bledý, nohy se mu třásly a oči široce rozevřené vztekle zasvítily.

„Počkejte, mami . . .“ zavolal a rychlými kroky hnal se do pokoje Otónkova. Nemocný ležel neradostný, smutný. Oči obracel na matku, která stála před zrcadlem a upravovala si vlasy pod vlasovou sítku.

Když Klíč vrazil do dveří, paní rychle se otočila a očima koketně rozesmátýma obrátila se ke dveřím. Viděla, že vešel Klíč. Veselý lesk jejích očí hned se zatáhl mrakem. Otočila se zase k zrcadlu a dopínala si knoflíčky županu.

Klíč k ní přiskočil. Za ruku ji chyt' a drže ji v nadpěstí silně svojí tvrdou zámečnickou paží, táhl ji k sobě.

„Sem pojď!“ zakřikl.

„Co děláš, blázne?“ zapískala německy.

„Sem pojď!“ volal Klíč česky a táhl ji ze dveří.

Zatáhl ji zdráhající se do pokoje, strhl ji před nohama své matky k zemi a křičel: „Tady pros za odpuštění naši maminku . . . Pros ji . . . hanbárko . . . ona není prašivá . . . ona nemá zkaženou krev!“

Poslední slova utápěla se v záplavě hořkých slz, které z očí se mu vynořily. Žena se mu z ruky vymkla, vstala a utekla prudce do kuchyně.

„Můžeš si ji tady mít — já jí udělám místo!“ zvolala zlostně.

Klíč sedl si na židli, rychle utíral slzy a bera svoji matku za ruku, řekl:

„Vy tady ostanete, maminko!“

A veda si ji do pokoje nemocného Otónka, byl tak nějak lehký a uvolněný. Jen hlava se mu ještě motala jako ozdravělému po dlouhé nemoci, jako sehnutému vězni, který vycházel z dlouhého žaláře na svobodu, jako slepci, který náhle prohlédl.

Tma byla za ním a světlo se před ním rozvíralo. Byl jako vykoupaný jeho čerstvou září, jako omládlý nejasnou předtuchou nového, přirozenějšího života, který mu nastával po boku staré matky.
